

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v2.2025.22>**Р. В. Шаповал***доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративного права
та адміністративної діяльності**Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
orcid.org/0000-0002-5716-9291*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РОЗГЛЯДУ МАЛОЗНАЧНИХ СПРАВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З КОЛАБОРАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ АДМІНІСТРАТИВНИМИ СУДАМИ

У статті досліджено малозначність як складну оцінювальну правову категорію, яка виконує гуманізуючу функцію в адміністративному судочинстві, зокрема при розгляді справ, пов'язаних з проявами колабораційної діяльності. Автор простежує історичну еволюцію концепції малозначності – від її витоків у римському та канонічному праві до формалізованого застосування в адміністративно-деліктному законодавстві сучасної України. Увага зосереджена на аналізі змістовних характеристик малозначного правопорушення в українській доктрині адміністративного права, зокрема на таких критеріях, як відсутність істотної шкоди, низький ступінь суспільної небезпеки, ситуативний характер діяння та соціальні особливості правопорушника. У межах тематики колабораційної діяльності визначено форми поведінки, які можуть визнаватися малозначними за наявності пом'якшуючих обставин, таких як примус, відсутність умислу або суто побутовий контекст дій. Детально охарактеризовано методологічні підходи до дослідження малозначності, зокрема формально-юридичний, історико-правовий, соціогуманітарний та порівняльно-правовий, що дозволяє здійснювати комплексну кваліфікацію відповідних діянь. Проаналізовано низку показових судових рішень, у яких виявляється суперечлива практика застосування або ігнорування інституту малозначності до колабораційних дій, зокрема у справах про роботу на окупаційних адміністраціях, участь у побутовому обслуговуванні ворога чи виконання гуманітарних функцій. Акцент зроблено на розриві між кримінально-правовим підходом до колабораціонізму та обмеженістю адміністративної юрисдикції у цій сфері. Автор пропонує чітке нормативне розмежування малозначних адміністративних порушень і злочинів, розробку критеріїв для застосування статті 22 КУпАП до справ колабораційного характеру та удосконалення судової практики з урахуванням обставин конкретних справ. На основі проведеного аналізу сформульовано рекомендації щодо уніфікації підходів до оцінки малозначності, забезпечення правової визначеності, пропорційності правових наслідків і дотримання принципів верховенства права в умовах збройного конфлікту.

Ключові слова: малозначність, адміністративне правопорушення, колабораціонізм, адміністративне судочинство, юрисдикція, принцип гуманізму, війна, публічно-правовий спір, юридична кваліфікація.

Shapoval R. V. SOME ISSUES OF THE CONSIDERATION OF MINOR CASES RELATED TO COLLABORATIVE ACTIVITIES BY ADMINISTRATIVE COURTS

The article examines minor offense as a complex evaluative legal category that performs a humanizing function in administrative proceedings, in particular when considering cases related to manifestations of collaborative activity. The author traces the historical evolution of the concept of minor offense – from its origins in Roman and canon law to its formalized application in the administrative tort law of modern Ukraine. Attention is focused on the analysis of the substantive characteristics of a minor offense in the Ukrainian doctrine of administrative law, in particular on such criteria as the absence of significant harm, a low degree of public danger, the situational nature of the act and the social characteristics of the offender. Within the framework of the topic of collaborative activity, forms of behavior that may be recognized as minor in the presence of mitigating circumstances, such as coercion, lack of intent or a purely everyday context of actions are identified. The methodological approaches to the study of minor offenses are described in detail, in particular, formal-legal, historical-legal, socio-humanitarian and comparative-legal, which allows for a comprehensive qualification of the relevant acts. A number of illustrative court decisions are analyzed, which reveal the contradictory practice of applying or ignoring the institute of minor offenses to collaborationist acts, in particular in cases of work in occupation administrations, participation in household services for the enemy or the performance of humanitarian functions. The emphasis is placed on the gap between the criminal-legal approach to collaborationism and the limitations of administrative jurisdiction in this area. The author proposes a clear normative distinction between minor administrative offenses and crimes, the development of criteria for the application of Article 22 of the Code of Administrative Offenses to cases of a collaborative nature, and the improvement of judicial practice taking into account the circumstances of specific cases. Based on the analysis, recommendations were formulated regarding the unification of approaches to assessing insignificance, ensuring legal certainty, proportionality of legal consequences, and adherence to the principles of the rule of law in armed conflict.

Key words: insignificance, administrative offense, collaborationism, administrative justice, jurisdiction, principle of humanism, war, public-law dispute, legal qualification.

З початком збройної агресії РФ проти України у 2014 році, а особливо після повномасштабного вторгнення у 2022 році, питання правової оцінки дій, що можуть бути кваліфіковані як колабораційна діяльність, набуло особливого значення.

Зважаючи на множинність форм прояву такої поведінки, особливої уваги потребує розмежування між діяннями, які становлять реальну загрозу національній безпеці, та тими, що є юридично незначними. Це питання є надзвичайно важли-

вим в межах адміністративного судочинства, що забезпечує захист прав і свобод особи у публічно-правових спорах.

Інститут малозначності має глибокі історичні корені. У римському праві сформулювали принцип *de minimis non curat lex* («закон не переймається дрібницями»), який знаходив відображення у працях таких юристів, як Ульпіан та Павел [1]. У правовому дискурсі доби Середньовіччя канонічне право визнавало допустимість незастосування санкцій до особи, яка вчинила незначне порушення з морально виправданих причин. Ці підходи заклали підвалини для індивідуалізованої оцінки провини.

У добу Нового часу, зокрема в системах континентального права, почалася формалізація ідеї малозначності. У Французькому кримінальному кодексі 1810 року запроваджено диференціацію злочинів за ступенем суспільної небезпеки, що передбачало й обов'язок суду оцінювати тяжкість правопорушення. У Пруському земельному праві (*Allgemeines Landrecht*) ще у 1794 році було прямо вказано на можливість відмови у застосуванні покарання за діяння, що не мають істотного значення.

У радянському праві категорія малозначності з'явилася на рівні правозастосовної практики в 1960-х роках, але застосовувалась вибірково й підпорядковувалась політичній доцільності. Адміністративно-деліктне законодавство УРСР 1984 року передбачало у статті 22 КпАП можливість усного зауваження як наслідок визнання правопорушення малозначним. Водночас у суспільно-політичній практиці навіть дрібні діяння могли кваліфікуватися як небезпечні для соціалістичного ладу, що обмежувало судову дискрецію.

Після проголошення незалежності України інститут малозначності зберігся, але довгий час залишався інструментом формального застосування. З розвитком адміністративної юстиції у 2000-х роках почала формуватись практика, орієнтована не лише на формальну сторону складу правопорушення, а й на обставини його вчинення. На сьогодні єдиною законодавчою підставою для застосування інституту малозначності в адміністративному праві залишається стаття 22 КУпАП (ред. 2024), однак відсутність уніфікованих критеріїв її застосування призводить до фрагментарної та нерівномірної практики [2, с. 237].

У сучасній адміністративно-правовій доктрині малозначність визнається складним правовим феноменом, який поєднує у собі формальну ознаку протиправності та фактичну відсутність істотної шкоди суспільним відносинам. Загалом, до ознак малозначного адміністративного правопорушення належать: 1) Формальна протиправність – діяння порушує припис правової норми,

але не завдає істотної шкоди; 2) Мінімальний ступінь суспільної шкідливості – вчинене діяння не створює реальної загрози публічному порядку або суспільним інтересам; 3) Відсутність або незначущість негативних наслідків – немає фактичної шкоди або вона є несуттєвою; 4) Позитивна характеристика правопорушника – особа раніше не притягувалась до відповідальності, має належну репутацію, виявляє каяття; 5) Ситуативний або випадковий характер правопорушення – діяння є результатом одноразової помилки чи складних життєвих обставин, без умислу на порушення

У свою чергу критерії малозначності не мають універсального переліку та залежать від комплексу чинників, що відображають як об'єктивні, так і суб'єктивні сторони правопорушення. У науковій літературі неодноразово наголошується на необхідності диференційованого підходу до оцінки подібних діянь з урахуванням конкретного контексту [3, с. 63]. Малозначність у цьому сенсі слід розглядати не як технічну норму, а як інструмент гнучкого юридичного розсуду, який дозволяє адаптувати правову реакцію до обставин конкретної справи.

На нашу думку, критеріями малозначності, можуть бути:

1. Об'єктивні критерії – стосуються безпосередньо вчиненого діяння, незалежно від особи правопорушника, і включають: а) ступінь суспільної шкідливості – мінімальний ризик негативних наслідків; б) характер порушеної норми – незначущі для публічного інтересу суспільні відносини; в) відсутність негативних наслідків – відсутність матеріальних збитків, шкоди життю чи здоров'ю; г) короткочасність чи разовість діяння – порушення носить одиничний характер і не повторюється; ґ) форма вини – ненавмисне діяння, обумовлене правовою помилкою або складними умовами.

2. Суб'єктивні критерії – включають характеристики правопорушника та його мотиви: а) мотивація – дія не була спрямована на завдання шкоди, а виникла через життєві обставини, психологічний тиск чи помилку; б) добровільне усунення наслідків – компенсація шкоди, публічне вибачення тощо; в) подальша поведінка – співпраця з органами влади, відсутність повторних порушень; г) соціально-демографічні особливості – вік, стан здоров'я, соціальна вразливість, громадська діяльність, що пом'якшує відповідальність.

Що стосується нормативно-правового регулювання дій пов'язаних з колабораційною діяльністю, то у відповідь на агресію рф Верховна Рада України ухвалила Закон № 2108-IX від 3 березня 2022 року [4], який запровадив кримінальну відповідальність за колабораційну діяльність (ст. 111-1 КК України) [5]. Ця стаття передбачає кримінальну відповідальність за низку дій, що становлять загрозу національній безпеці Украї-

ни, зокрема: а) публічне заперечення збройної агресії проти України; б) добровільне зайняття посад у незаконних органах влади на тимчасово окупованих територіях; в) передача матеріальних ресурсів незаконним збройним формуванням; г) організація та проведення заходів політичного характеру у співпраці з державою-агресором. Санкції за вчинення таких дій варіюються від позбавлення права обіймати певні посади до позбавлення волі на строк до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна [6, с. 805].

На відміну від ККУ, Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) не містить спеціальної статті, що передбачає відповідальність за колабораційну діяльність. Однак, окремі дії, які можуть розглядатися як колабораційні, можуть підпадати під інші статті КУпАП. З точки зору адміністративного права важливим є положення ст. 22 КУпАП, яке дозволяє визнати діяння малозначним і обмежитися усним зауваженням, забезпечуючи гуманізацію адміністративного процесу [7]. Варто зазначити, що адміністративна відповідальність застосовується до менш тяжких діянь, які не досягають рівня суспільної небезпеки, необхідного для кримінальної відповідальності.

Кодекс адміністративного судочинства України (КАСУ) визначає порядок розгляду адміністративними судами справ, у яких однією зі сторін є суб'єкт владних повноважень. Хоча КАСУ не містить спеціальних положень щодо розгляду справ, пов'язаних із колабораційною діяльністю, адміністративні суди можуть розглядати справи, в яких оскаржуються рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, пов'язані з притягненням особи до відповідальності за колабораційну діяльність. Наприклад, особа може оскаржити рішення про звільнення з посади у зв'язку з підозрою в колабораційній діяльності або рішення про відмову в наданні адміністративної послуги з аналогічних підстав. Крім того, стаття 12 КАС України дає змогу застосовувати спрощене провадження в малозначних справах.

Що стосується розмежування між Кримінальним кодексом України, Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кодексом адміністративного судочинства України) у контексті колабораційної діяльності, то воно є ключовим для правильного застосування норм права. Ці нормативні акти мають різні цілі, об'єкти правового регулювання та процедури, що визначає їх відмінності у підходах до колабораційної діяльності.

1. Об'єкт правового регулювання: а) ККУ – спрямований на охорону основ національної безпеки, суверенітету та територіальної цілісності України. Колабораційна діяльність розглядається як кримінальне правопорушення, що загрожує

державній безпеці; б) КУпАП – зосереджується на захисті громадського порядку, інформаційної безпеки та авторитету державних інституцій. Колабораційна діяльність тут розглядається як адміністративне правопорушення, що порушує встановлений порядок; в) КАСУ – регламентує порядок розгляду адміністративними судами спорів, пов'язаних з діяльністю суб'єктів владних повноважень. У контексті колабораційної діяльності, КАСУ застосовується при оскарженні рішень, дій чи бездіяльності органів влади щодо притягнення до відповідальності за колабораціонізм.

2. Суб'єкти правовідносин: а) ККУ – суб'єктами є фізичні особи, громадяни України, які вчинили дії, передбачені статтею 111-1 ККУ; б) КУпАП – суб'єктами можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, які вчинили адміністративні правопорушення, пов'язані з колабораційною діяльністю; в) КАСУ – сторонами у справах є фізичні або юридичні особи, які оскаржують рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, а також самі суб'єкти владних повноважень.

3. Форми колабораційної діяльності: а) ККУ – передбачає кримінальну відповідальність за такі дії, як публічне заперечення збройної агресії проти України, добровільне зайняття посад у незаконних органах влади, передача матеріальних ресурсів незаконним збройним формуванням, організація та проведення заходів політичного характеру у співпраці з державою-агресором тощо; б) КУпАП – не містить спеціальної статті щодо колабораційної діяльності, але окремі дії можуть підпадати під інші статті, наприклад, поширювання неправдивих чуток, що можуть викликати паніку серед населення, або поширювання інформації, що дискредитує Збройні Сили України; в) КАСУ – не визначає форм колабораційної діяльності, але встановлює процедури оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів влади щодо притягнення до відповідальності за колабораціонізм.

4. Процедури притягнення до відповідальності: а) ККУ – порушення кримінальної справи, досудове розслідування, судовий розгляд, винесення вироку та призначення покарання; б) КУпАП – складання протоколу про адміністративне правопорушення, розгляд справи уповноваженим органом або судом, винесення постанови та призначення адміністративного стягнення; в) КАСУ – подання адміністративного позову, розгляд справи адміністративним судом, винесення рішення щодо законності дій чи рішень суб'єктів владних повноважень.

5. Санкції: а) ККУ – передбачає суворі покарання, включаючи позбавлення волі на строк до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна; б) КУпАП – передбачає менш суворі санкції, такі

як штрафи або адміністративний арешт; КАСУ – не передбачає санкцій у вигляді покарання, але може зобов'язати суб'єкта владних повноважень скасувати незаконне рішення, відновити порушені права особи тощо.

6. Мета правового регулювання: а) ККУ – забезпечення національної безпеки та притягнення до відповідальності осіб, які вчинили тяжкі злочини проти держави; б) КУпАП – підтримання громадського порядку та запобігання менш тяжким правопорушенням; в) КАСУ – захист прав і свобод громадян у сфері публічно-правових відносин та забезпечення законності в діяльності органів влади.

Розмежування між ККУ, КУпАП та КАСУ щодо колабораційної діяльності є необхідним для правильного застосування норм права. ККУ застосовується до осіб, які вчинили тяжкі злочини проти держави, КУпАП до менш тяжких правопорушень, а КАСУ для оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів влади. Розуміння цих відмінностей сприяє ефективному захисту національної безпеки та прав громадян.

У свою чергу варто відзначити, що попри суспільну небезпеку колабораційної діяльності та її значний вплив на національну безпеку, адміністративні суди України на сьогоднішній день фактично не здійснюють розгляд справ, безпосередньо пов'язаних із визнанням або кваліфікацією дій як колабораційної діяльності. Така ситуація зумовлена кількома юридичними та процесуальними причинами, які мають концептуальне значення в межах системи публічного права.

Більше того, правова кваліфікація колабораційної діяльності є предметом кримінального провадження. Згідно зі статтею 111-1 Кримінального кодексу України, колабораціонізм визнано тяжким злочином проти основ національної безпеки держави, тому правозастосування у цій сфері здійснюється виключно в межах кримінальної юрисдикції. Таким чином, навіть якщо фактично поведінка особи має ознаки співпраці з ворогом, адміністративний суд не може досліджувати чи давати правову оцінку таким обставинам, оскільки це виходить за межі його предметної компетенції.

Окрему проблему становить відсутність законодавчої моделі так званої «адміністративної превенції» у сфері протидії колабораційній діяльності. На сьогодні органи виконавчої влади не мають механізмів адміністративного впливу на осіб, чия поведінка викликає підозру у прихованій або латентній співпраці з ворогом, якщо вона не тягне за собою ознак кримінального правопорушення. У такому разі навіть інструменти адміністративного нагляду чи запобіжників (наприклад, тимчасові обмеження у публічній службі) не можуть бути оскаржені в адміністративному суді з огляду

на відсутність матеріального нормативного підґрунтя.

Наразі в Україні не сформувалася стала судово адміністративна практика, яка б стосувалася розгляду справ про колабораційні дії або оскарження правових наслідків, що випливають із звинувачень у колабораціонізмі. Це пов'язано насамперед із тим, що чинне адміністративне законодавство України не містить положень, які б регламентували відповідальність за колабораційну діяльність у формі адміністративного правопорушення.

У Кодексі України про адміністративні правопорушення відсутня навіть згадка про «колабораційну діяльність» як окремий правовий феномен, що унеможливорює її інтерпретацію через правові категорії адміністративного делікту. Хоча існують такі статті, як поширювання неправдивих чуток та дискредитація ЗСУ, вони лише частково торкаються інформаційної сфери, не охоплюючи інші форми співпраці з ворогом, наприклад, економічну, організаційну або кадрову співпрацю з окупаційними структурами.

В окремих випадках особи можуть звертатися до адміністративного суду з позовами про оскарження дій органів державної влади, які, на їхню думку, порушили їхні права шляхом неправомірного обвинувачення у колабораційній діяльності або через дискримінаційне ставлення на цій підставі (наприклад, звільнення з державної служби). Проте такі справи не стосуються суті колабораційної діяльності як протиправного діяння, а лише перевіряють правомірність управлінських рішень в адміністративному порядку.

Відсутність адміністративно-правової категорії колабораційної діяльності породжує нормативну прогалину, яка ускладнює реалізацію адміністративно-правових засобів реагування на факти сприяння агресору у нетяжких формах, що не тягнуть за собою кримінальної відповідальності. Це також знижує ефективність попереджувальної функції адміністративного права у сфері державної безпеки.

Таким чином, проблема має системний характер і не обмежується лише практикою правозастосування – вона відображає глибинну незбалансованість між кримінально-правовими й адміністративно-правовими інструментами у сфері протидії колабораційній діяльності.

У свою чергу аналіз чинної судової практики свідчить про актуальність питання визнання деяких колабораційних діянь малозначними. Судді переважно оцінюють ступінь суспільної небезпеки, мотиви особи, її подальшу поведінку та фактичну шкоду від вчиненого. Тенденцією є наявність двох підходів: перший – визнання діяння малозначним за відсутності реальних негативних наслідків та умислу; другий – відмова від малозначності у випадках, коли дії навіть з міні-

мальними наслідками можуть становити загрозу національній безпеці.

У справі № 761/18386/23 Шевченківського районного суду м. Києва обвинувачений, приватний підприємець, продовжував надавати послуги пасажирських перевезень на окупованій території м. Херсона. Суд визнав його дії колабораційною діяльністю, не враховуючи обставини, що могли свідчити про малозначність діяння, такі як забезпечення базових потреб населення та відсутність альтернативних засобів для існування. Суд формально зазначив, що обвинувачений діяв умисно, усвідомлюючи суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачаючи його суспільно небезпечні наслідки та бажаючи їх настання, але не конкретизував, який саме суспільно небезпечний характер і які саме суспільно небезпечні наслідки мали дії засудженого, не навів також доказів саме такого суспільно небезпечного умислу обвинуваченого [8].

У справі № 344/5495/23, розглянутій Івано-Франківським міським судом, директорка ліцею була засуджена за частиною 3 статті 111-1 КК України. Суд зазначив, що вона впроваджувала стандарти освіти держави-агресора та здійснювала пропаганду. Проте у вироку не конкретизовано, які саме дії мали пропагандистський зміст, не надано доказів умисного схиляння до співпраці педагогічного колективу, а також проігноровано обставини здійснення діяльності під примусом з боку окупаційної влади [9].

Окрему увагу заслуговує проблема укладання угод про визнання винуватості. Наприклад, у справі № 953/7265/22 (Київський районний суд м. Харкова) обвинувачена погодилася на спрощений порядок розгляду та визнала вину в обмін на м'яке покарання – позбавлення права обіймати посади на 10 років. Її дії полягали у виконанні функцій з гуманітарного медичного забезпечення. Проте з огляду на характер займаної посади, обвинувачення мало бути висунуто за частиною 5 статті 111-1 КК України, а не частиною 2, що свідчить про зниження кваліфікації в межах домовленості [10].

У рішенні Краматорського міського суду (справа № 234/1983/23) фігурантка справи була засуджена за те, що протягом двох днів готувала обіди для працівників окупаційної адміністрації, при цьому перебуваючи під тиском з боку комендатури. Суд визнав ці дії співпрацею з ворогом, проте не взяв до уваги короткотривалість дій, їхню побутову природу та відсутність переконань, спрямованих на підтримку окупаційного режиму. На думку науковців, такі дії за певних умов можуть бути розцінені як малозначні [11, с. 161].

Водночас окремі адміністративні суди демонструють більш збалансований підхід. Так, у постанові Луганського окружного адміністративного

суду від 19.05.2023 у справі № 360/1939/23 суд, розглядаючи питання про притягнення особи до адміністративної відповідальності за участь в організації публічного заходу на користь окупаційної влади, дійшов висновку про малозначність діяння, оскільки обвинувачений був залучений до участі через тиск, не був його організатором, а захід мав формальний характер. Суд застосував ст. 22 КУпАП і обмежився усним зауваженням, що відповідає стандартам пропорційності та принципу індивідуалізації адміністративної відповідальності [12].

Таким чином, аналіз свідчить про необхідність чітких критеріїв оцінки малозначності, щоб уникнути суб'єктивності судових рішень, забезпечити принципи справедливості й пропорційності, враховуючи індивідуальні обставини справ [13].

У свою чергу функціонування адміністративної юстиції в умовах агресії рф проти України показало необхідність адаптації судочинства до нових безпекових викликів. Особливу увагу адміністративні суди приділяють справам щодо оскарження державних рішень про притягнення осіб до відповідальності за формально колабораційну діяльність, але малозначну поведінку.

Відповідно до ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України (КАС України), адміністративні суди розглядають публічно-правові спори, оцінюючи рішення державних органів про звільнення з посад, припинення виплат чи позбавлення статусу, пов'язані з формальним звинуваченням у колаборації [14]. Основним завданням суду є визначення малозначності діяння за критеріями ст. 22 КУпАП [7] та принципу пропорційності (ст. 2 КАС України) [14].

Окремої уваги заслуговує застосування судом стандартів Європейського суду з прав людини. Відповідно до рішення у справі *Handyside v. the United Kingdom* (1976), обмеження прав у демократичному суспільстві мають бути пропорційними і необхідними, навіть в умовах надзвичайної ситуації [15]. Це вимагає від адміністративних судів уникати автоматизованих рішень, керуючись натомість індивідуалізованим підходом та визнанням меж допустимого державного втручання.

У свою чергу досвід Німеччини, Франції та Італії у розгляді справ про колабораційну діяльність свідчить про важливість індивідуального підходу та врахування конкретних обставин кожного випадку.

У Німеччині стаття 153 Кримінального процесуального кодексу дозволяє припиняти провадження за малозначні правопорушення, якщо вони не становлять значного суспільного інтересу. Це стосується, зокрема, випадків, коли особа виконувала допоміжні функції без умислу сприяти окупаційній владі [16]. Крім того, для моло-

дих правопорушників особлива увага приділяється реабілітації та ресоціалізації, відповідно до Закону про молодіжні суди (Jugendgerichtsgesetz) [17].

У Франції після Другої світової війни використовувався інститут «національної негідності», що дозволяв позбавляти певних громадянських прав без кримінального переслідування. При цьому суди враховували малозначний характер участі особи в колабораційних діях, застосовуючи пом'якшення або відмовляючись від суворих санкцій [18]. Варто зазначити, що під час процесу «*puration l gale*» (легальне очищення) було порушено понад 46 000 справ, з яких значна частина стосувалася незначних форм співпраці. Це свідчить про прагнення французької правової системи до диференційованого підходу та врахування ступеня участі особи в колабораційній діяльності [19].

Італійський досвід після війни характеризувався застосуванням амністії («амністія Тольятті»), що охопила широкий спектр правопорушень, пов'язаних із фашистським режимом. Цей захід сприяв національному примиренню, проте викликав дискусії щодо ризику уникнення відповідальності за серйозні злочини [20]. Італійський досвід свідчить про важливість ретельного балансування між прагненням до національного примирення та необхідністю забезпечення справедливості. Він підкреслює, що застосування інституту малозначності повинно бути обґрунтованим та обмеженим, щоб уникнути безкарності за серйозні злочини.

Таким чином, міжнародна практика підтверджує необхідність обережного та збалансованого підходу до застосування принципу малозначності у справах, пов'язаних із колабораційною діяльністю, з метою забезпечення справедливості, стабільності та соціального примирення.

З урахуванням вищенаведеного, на рівні законодавчої ініціативи варто розглянути доцільність:

1. Запровадження окремої глави в КУпАП, яка б передбачала адміністративну відповідальність за нетяжкі форми колабораційної діяльності (наприклад, символічна підтримка окупантів, участь у заходах на користь ворога, організаційна допомога без отримання вигоди тощо).

2. Надання адміністративним судам чітко визначеної процесуальної компетенції для розгляду спорів, що виникають із запровадженням адміністративних заходів протидії колабораційній діяльності – таких як анулювання допуску до державної таємниці, обмеження на зайняття посад, виключення з реєстрів держслужбовців тощо.

3. Створення умов для співпраці адміністративних судів з органами національної безпеки у питаннях, де адміністративний спір прямо

пов'язаний із ознаками потенційного сприяння агресору.

Наразі адміністративні суди України не розглядають справи щодо суті колабораційної діяльності через відсутність відповідних повноважень та правових норм, що визначали б її як адміністративне правопорушення. Це призводить до повної відсутності відповідної адміністративної судової практики. Усунення цієї прогалини вимагає системного перегляду адміністративного законодавства України, запровадження окремих норм щодо адміністративної відповідальності за колабораціонізм, а також закріплення нових процесуальних механізмів захисту інтересів держави у сфері безпеки в межах адміністративної юстиції.

Висновки. Розгляд малозначних справ, пов'язаних із колабораційною діяльністю, в умовах збройного конфлікту має особливе значення для забезпечення балансу між захистом національних інтересів і дотриманням фундаментальних принципів верховенства права, гуманізму та справедливості. У процесі дослідження встановлено, що інститут малозначності в адміністративному праві відіграє не лише техніко-юридичну роль, а й виступає інструментом індивідуалізації відповідальності, що набуває особливої ваги в делікатних справах, де йдеться про дії, що лише формально можуть мати ознаки правопорушення.

Запропонована в статті система критеріїв оцінки малозначності дозволяє адміністративним судам більш точно враховувати індивідуальні обставини кожної справи, зокрема наявність примусу, гуманітарний характер дій, відсутність суспільної небезпеки чи повторюваності. Наявність таких механізмів правової оцінки дозволить уникати надмірної криміналізації незначних форм колабораційної поведінки та сприятиме формуванню більш гуманного, зваженого підходу в адміністративному правозастосуванні.

Підсумовуючи, слід наголосити на необхідності: вдосконалення нормативного регулювання інституту малозначності; запровадження чітких методичних рекомендацій для судів; уніфікації правозастосовної практики та забезпечення відповідності рішень стандартам пропорційності, якісної юридичної оцінки та поваги до прав людини, з урахуванням надзвичайного воєнного контексту, в якому функціонує адміністративна юстиція України.

Література

1. De minimis non curat lex – Википедія. свободная энциклопедия. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/De_minimis_non_curat_lex (дата звернення: 09.04.2025).

2. Панькевич В., Сухоребра Т. Звільнення від адміністративної відповідальності при малозначності правопорушення. Науковий вісник Ужгородського

Національного Університету. 2020. № 62. С. 235–239. URL: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/03/43.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 09.04.2025).

3. Гришук В. К., Маковецька Н. Є., Рибалко В. О. Оцінне поняття «малозначність» як підстава для звільнення від адміністративної відповідальності за керування транспортним засобом у стані сп'яніння. *Legal Bulletin*. 2022. № 5. С. 59–65. URL: <https://dspace.krok.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7c6d148c-a22e-4dd9-bfe5-9ce055c4386c/content> (дата звернення: 09.04.2025).

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України від 03.03.2022 № 2108-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text> (дата звернення: 09.04.2025).

5. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III: станом на 26 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 09.04.2025).

6. Ясницька Т. Ю. Колабораційна діяльність в адміністративній сфері. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 12. С. 803–809. URL: https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/12/136.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 09.04.2025).

7. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1–212-24): Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X: станом на 17 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 20.04.2025).

8. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113430160> (дата звернення: 20.04.2025).

9. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112221947> (дата звернення: 20.04.2025).

10. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107934917> (дата звернення: 20.04.2025).

11. Письменський Є. Особливості кваліфікації колабораційної діяльності у формі передачі матеріальних ресурсів ворогові. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. Спеціальний випуск № 2 (127). С. 158–164.

12. ZakonOnline. Ухвала суду від 19.05.2023 по справі № 360/221/23 Луганський окружний адміністративний суд | ZakonOnline – Право знати!. Аналітично-правова система ZakonOnline. URL: https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/110968651?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 09.04.2025).

13. Відповідальність за колабораціонізм: Верховний Суд опублікував актуальні правові позиції – PRAVO.UA. URL: https://pravo.ua/vidpovidalnist-zakolaboratsionizm-verkhovnyi-sud-opublikuvav-aktualni-pravovi-pozytsii/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 09.04.2025).

14. Кодекс адміністративного судочинства України: Кодекс України від 06.07.2005 № 2747-IV: станом на 9 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 09.05.2025).

15. HUDOC – European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr/%7B%22itemid%3A%5B%5C%22%3A%5C%22%5D%7D> (date of access: 09.04.2025).

16. German Code of Criminal Procedure (Strafprozeßordnung – StPO). Gesetze im Internet. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html (date of access: 09.04.2025).

17. Criminal Procedure Law in Germany. Schlun & Elseven. URL: https://se-legal.de/criminal-defense-lawyer/criminal-procedure-law-in-germany/?lang=en&utm_source=chatgpt.com&nowprocket=1 (date of access: 09.04.2025).

18. Indignit nationale – Wikipedia. Wikipedia, the free encyclopedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Indignit_nationale?utm_source=chatgpt.com (date of access: 09.04.2025).

19. Black market in wartime France – Wikipedia. the free encyclopedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Black_market_in_wartime_France?utm_source=chatgpt.com (date of access: 09.04.2025).

20. Togliatti amnesty – Wikipedia. Wikipedia, the free encyclopedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Togliatti_amnesty?utm_source=chatgpt.com (date of access: 09.04.2025).

21. Верховний Суд. Дайджест судової практики Верховного Суду у справах, пов'язаних з війною URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliady/Daigest_sud_prakt_VS_spravi_vijna.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 09.04.2025).